

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДСЕК ЗА РУСИНИСТИКУ

**ВЕЛИЧИНА МАЛИХ ЈЕЗИЧКИХ,
КЊИЖЕВНИХ, КУЛТУРНИХ И
ИСТОРИЈСКИХ ТРАДИЦИЈАХ**

ЗБОРНИК РАДОВА

Нови Сад 2012

Валерій Власенко,
Історичний факультет Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка, Київ
v_m_vlas@ukr.net

UDK: 325.25(=82)(497.1)"1918/1945"

**ШЕВЧЕНКІВСЬКІ СВЯТА МІЖВОЄННОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ЕМІГРАЦІЇ В ЮГОСЛАВІЇ
(за матеріалами паризького тижневика «Тризуб»)**

Анотація. У роботі йдеться про діяльність громадських організацій міжвоєнної української еміграції в Югославії з організації Шевченківських свят (днів) - відзначення дня народження та роковин смерті українського поета, художника, мислителя Тараса Григоровича Шевченка. Заходи еміграції у цій справі показані крізь призму найбільш поширеного серед української еміграції в країнах Європи громадсько-політичного та літературно-мистецького тижневика «Тризуб», що виходив у 1925-1940 рр. у Парижі.

Ключові слова: академія, тижневик «Тризуб», товариство «Прогрес», Українська громада, українська еміграція, Шевченківське свято, Югославія.

Міжвоєнна українська політична еміграція в Європі - складне суспільно-політичне та соціокультурне явище. Вона утворилася внаслідок відомих подій 1917-1920 рр. у колишніх Австро-Угорській та Російській імперіях, коли за межами Батьківщини опинилося декілька сот тисяч українців. Серед них - військовополонені колишньої царської армії, інтерновані вояки армій УНР і ЗУНР, евакуйовані з чорноморських портів частини Білої армії, у складі якої більшість склали уродженці України, політичні та громадські діячі, урядовці і співробітники державних установ, дипломатичних представництв, торговельних і кооперативних інституцій, інженерно-технічна та творча інтелігенція, викладачі, студентська й учнівська молодь, селяни, біженці від більшовицького терору. Переважна їх більшість залишила Батьківщину через політичні обставини.

Розпорошена майже по всіх країнах континенту, українська еміграція спромоглася самоорганізуватися. Діяли політичні партії, громадсько-політичні об'єднання, громадські організації, навчальні заклади, кооперативи, наукові та культурні установи, виходила українська преса. Проте рівень цієї самоорганізації був різним в окремих країнах, що залежало від низки об'єктивних та суб'єктивних факторів.

В історичній літературі вже знайшли відображення різноманітні сторони життєдіяльності української політичної еміграції на рівні

континенту, його регіонів, окремих країн. Але існує певна диспропорція у дослідженні еміграції по окремих регіонах і країнах континенту. Більш-менш широко висвітлена діяльність еміграції в країнах Західної і Центрально-Східної Європи й недостатньо - у балканських країнах, зокрема, в Югославії, де українська політична еміграція була нечисленною порівняно з іншими країнами або російською еміграцією в цій країні. Поза увагою дослідників залишилася діяльність первинних осередків еміграції - громадських організацій. Незважаючи на розмаїття політичних уподобань їхніх членів, окремі заходи цих організацій були спільними, об'єднуючими, визначальними. Зокрема, це стосується Шевченківських свят (днів). Усі емігранти - монархісти і соціалісти, ліберали і націоналісти, наддніпрянці і західні українці - відзначали дні народження українського поета та роковини його смерті. Саме тому актуальним є вивчення питання святкування Шевченківських днів у Королівстві сербів, хорватів і словенців (КСХС, з 1929 р. - Югославія).

На відміну від історіографії українсько-русинської меншини, що з'явилася в Югославії в середині XVIII ст. [Бібліографія друкованих роботах Миколи Мушинки, 1986; *Бібліографія Руснацох*, 2006; Zlodi, 2008; Румянцев, 2008], історіографія міжвоєнної української політичної еміграції в цій країні невелика. У працях українських авторів подана загальна характеристика російської й української еміграції в Югославії у 1919-1945 рр. [Козлитин, 1996], показана роль українських організацій у громадському житті місцевої еміграції [Козлитин, 1996, 52-69; Власенко, 2011]. Висвітлювалися також питання української періодики в цій країні у 1919-1941 рр. [Мовчан, 1996-1997; Румянцев, 2008, 448-460], поширення міжвоєнною галицькою пресою інформації про еміграцію в Югославії [Литвин, 1991], історії українців у Хорватії [Мацяк, 1955; *Українці Хорватії*, 2002] та Боснії [*Матеріали до історії Українців у Боснії*, 2008], діяльності Товариства «Просвіта» у Боснії [Кулеба, 2008], студентського руху українських емігрантів у Хорватії [Роговий, 2009], наукової спадщини українських юристів в Югославії [Осадчук, 2005]. У сербській науковій літературі зустрічаються поодинокі праці, в яких українська еміграція та її громадсько-політичні організації в Югославії виокремлюються з російського емігрантського загалу [*Беломиграција у Југославији 1918-1941*, 2006].

Шевченківські свята в КСХС, в яких брали участь не тільки українці, русини, а й місцеве населення, знайшли відображення в тогочасній югославській пресі («Југославенски гласник», «Недеља», «Политика», «Врбаске новине», «Време» та інші), виданнях української еміграції й українсько-русинської меншини в КСХС («Вісник Українського Товариства Просвіта», «Думка», «Зора», «Рідне слово», «Руски календар», «Руски новини», «Український клич») та західноукраїнській періодиці («Діло», «Новий час», «Час» та інші). Проте поза увагою дослідників залишилася преса політичних центрів української еміграції в Європі. Саме тому автор ставить собі за мету розкрити питання Шевченківських свят міжвоєнної

української політичної еміграції в Югославії крізь призму паризького тижневика «Тризуб».

Громадсько-політичний і літературно-мистецький тижневик «Тризуб» виходив у 1925-1940 рр. у Парижі. Заснований з ініціативи С. Петлюри, він був рупором Державного Центру Української Народної Республіки. Головними редакторами часопису були члени Уряду УНР В. Прокопович та О. Шульгин. Важливе місце на сторінках тижневика займали матеріали про українську політичну еміграцію в Югославії. Це були статті, листи з Югославії, повідомлення кореспондентів. Проте інформація про Шевченківські дні подавалася у рубриці «Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії».

Вперше на сторінках тижневика українці в КСХС згадуються у березні 1926 р. Йшлося про створення в січні того року в Белграді товариства «Просвіта» (вул. Коларчева, 1) [Хроніка, 1926, 30]. Зауважимо, що першою організацією міжвоєнної української політичної еміграції було товариство «Просвіта» у Загребі¹. Воно створене 29 червня 1922 р. [Хорватський державний архів, 17], але його статут затверджено лише 7 лютого 1925 р. [Хорватський державний архів, 43-49]. За матеріалами Національного архіву Чеської Республіки, Загребська «Просвіта» у квітні 1925 р. організувала у Єронімському палаці святочну академію з нагоди 64-х роковин смерті Тараса Шевченка. Промову виголосив її голова В. Войтанівський, виконувалися твори поета, покладені на музику О. Кошицем і М. Лисенком, та уривки з українських опер [Національний архів Чеської Республіки, 1925, 1-2].

Оскільки тижневик був уенерівським виданням, то на його сторінках у першу чергу висвітлювалася діяльність тих емігрантських організацій, які сповідували ідеї УНР, а потім уже - решти.

Найбільше матеріалів присвячено заходам Української громади (УГ) у Белграді, що була заснована у вересні 1928 р. Очолювали її В. Андрієвський, О. Зіверт, І. Новицький, М. Тумир та д-р Г. Шевчик. Наприкінці 1928 р. Міністерство внутрішніх справ тимчасово припинило діяльність організації. До статуту були внесені певні корективи в бік посилення культурно-освітньої й економічної складової діяльності громади. У лютому наступного року вона відновила свою роботу. Проте тиск продовжувався. Доходило до того, що управа УГ повинна була брати дозвіл на проведення будь-яких сходів. Росіяни поширювали чутки про закриття Громади та вислання членів управи за межі Югославії. З часом тиск зменшився, але не припинився. І навіть у таких умовах УГ розгорнула різнобічну громадську діяльність.

Щорічно у лютому-березні, іноді у квітні та травні, Українська громада в Белграді влаштовувала Шевченківські дні, які вважалися національним

1 У Хорватському державному архіві зберігається близько 6300 статутів різних товариств, у тому числі й українських. Для полегшення їх пошуку архів видав путівник: Pravila društva 1845-1945: Tematski vodič / Uredila S. Pleše, predgovor J. Kolanovič, Zagreb: HDA, 2000. Поряд з посиланням на архівні матеріали щодо статутів товариств зазвичай одночасно вказується й інвентарний номер, зазначений у наведеному вище путівнику. Отже, у нашому випадку: HDA PD 4786.

святом. Зазвичай у церкві відбували панахиду. Після неї організовували академію (урочисте засідання), що проходила за певним сценарієм. Спочатку виконували гімни України та Югославії або «Заповіт» Т. Шевченка, потім виголошували вступне слово організатора свята та доповідь науковця або члена управи УГ, далі декламували вірші поета, виконували пісні на його слова, уривки з п'єс, танці. Перші заходи громадівців були скромними. 10 травня 1930 р. управа влаштувала вечір, присвячений українському пророку, заздалегідь оповістивши про це через місцеву пресу. Були прочитані два реферати: «Життя Т. Шевченка» О. Зіверта та «Значення Т. Шевченка в українському відродженні» В. Андрієвського. Хор під орудою Красутського виконав «Заповіт», «Рече та стогне Дніпр широкий», «Ще не вмерла Україна». Декламації віршів поета та співи виконали В. Біскупська та М. Шляхова [Хроніка, 1930, 46-47].

Наступного року українці відзначали 70-ті роковини смерті Т. Шевченка. 14 березня Громада влаштувала вечір для своїх членів у власному приміщенні, проте прийшло чимало гостей, що спричинило тисняву в залі. У виступах взяли участь діти емігрантів, жінки Л. Добровицька та В. Зіверт, громадівці Я. Нога та К. Цвітанович. Останній прочитав свої нові патріотичні вірші, хор під керівництвом П. Загребельного виконав «Заповіт», «Думу на смерть Шевченка» та «Ще не вмерла Україна» [Хроніка, 1931, 27-28].

Програма Шевченківського свята, що відбулося 9 квітня 1932 р. в орендованому приміщенні, складалася з 21 номера: співи соло (І. Удовицький), дуети, жіноче тріо (Є. Мозгова, Т. Покровська, Т. Рогова), чоловічий інструментальний квартет (М. Йованович (скрипка), К. Пилипенко (скрипка), Й. Прокопюк (віолончель), О. Неймирок (піаніно)), хор під керівництвом А. Чорного, музика Г. Давидовського, В. Заремби, М. Кропивницького, М. Лисенка, декламації уривка з поеми «Марина» Т. Шевченка (Є. Мозгова), віршів Т. Шевченка (В. Андрієвський), творів В. Самійленка (В. Зіверт), В. Невестюка (І. Новицький) та своїх власних поезій (К. Цвітанович), реферат «За що ми шануємо Шевченка» (О. Зіверт). Постановником свята виступила колишня артистка Київської опери М. Колесникова. Заходи Громади, як повідомляв «Тризуб», були відзначені місцевою пресою. Щоденна сербська газета «Правда» помістила прихильну рецензію на акцію українців [Хроніка, 1932, 43]. У 1930-1940-х роках програмка цього свята зберігалася у Музеї визвольної боротьби України [Національний архів Чеської Республіки, 1932, 1-2].

Наступного року Шевченківське свято відзначали 11 березня у залі «Великого грантовця». Програма складалася вже з 26 номерів. У її виконанні взяли участь О. Волошина, Заболотна, В. Зіверт, М. Колесникова, А. Покровська, М. Шляхова, Андреев, В. Андрієвський, М. Баскевич, М. Заполенко, О. Зіверт, М. Йованович, К. Константинович, П. Махров, Й. Прокопюк, І. Хрипак, К. Цвітанович, А. Шевчик та хор під керівництвом П. Загребельного [Хроніка, 1933, 29].

10 березня 1934 р. УГ влаштувала урочистий вечір у власному приміщенні, проте більшість його учасників склали серби. В. Андрієвський виголосив доповідь «Шевченко й Україна», М. Баскевич - «Останні роки життя Т. Шевченка». До традиційних учасників концертного відділення додалися Г. Бабушкіна, Баєва, Г. Доброхотова (Г. Дніпрова), Г. Грищенко, Плотницька, О. Доброхотов, чоловічий хор під керівництвом Полякова [Хроніка, 1934, 43].

У другій половині 30-х років Шевченківські свята відбувалися традиційно. Проте у 1937 р. до заходів прилучився відомий громадсько-політичний діяч, юрист, колишній міністр юстиції за часів гетьмана П. Скоропадського, член Державного Сенату України, обер-прокурор в уряді генерала А. Денікіна Михайло Чубинський². Він прочитав декілька віршів поета. Власні поезії, присвячені Т. Шевченку, виконали П. Волошин та О. Доброхотов³ [Хроніка, 1937, 31]. Одного разу святкування Шевченківського дня не відбулося. З огляду на політичні події середини березня 1939 р. у Карпатській Україні місцева влада заборонила захід напередодні його проведення. Управа не встигла вчасно повідомити про це своїх членів. Ті громадівці, які прийшли на свято, деякий час мовчки постояли у приміщенні громади, віддавши таким чином шану великому Українцю [Хроніка, 1939, 29].

Другою українською організацією, про заходи якої повідомлялося на сторінках тижневика, була Українська громада у Великому Бечкереку⁴. В середині 20-х років ХХ ст. у місті та його околицях мешкало близько 500 емігрантів з колишньої Російської імперії. Серед них були росіяни, «малороси», українці, кубанські козаки. 1925 р. українцями у складі 10 осіб було закладено гурток, який став основою Української громади. Установчі збори відбулися 1928 р., а наступного року затверджено її статут. Керівником групи був М. Денежний (помер 31.X.1928 р.), головою управи УГ - М. Мельничук.

За повідомленням тижневика «Тризуб», 8 березня 1930 р. у сербській церкві місцева Українська громада вранці влаштувала панахиду, а після обіду - академію. На захід були запрошені гості, серед них - отаман станиці Кубанського козачого війська у В. Бечкереку. Відкрив академію голова управи Громади. Проспівали «Заповіт» Т. Шевченка. М. Мельничук виголосив доповідь про життя та творчість поета, далі відбулися хорові та сольні співи українських творів. Закінчилася академія виконанням українського та кубанського гімнів. Потім була святкова вечеря, під час якої висловлювалися побажання про тісну співпрацю між українцями

2 Чубинський М. (1871-1943) - син Павла Чубинського - автора національного гімну «Ще не вмерла Україна», професор університетів у Белграді та Суботиці, автор книги «Науково-практичний коментар до нового Кримінального Уложення Югославії» (вийшло два видання).

3 Йдеться про актора, балетмейстера Олександра Доброхотова, який декілька десятиків років жив у Югославії. Актор трупи мюзик-холу в Белграді, після Другої світової війни був балетмейстером у театрі Скоп'є.

4 1935 р. місто Великий Бечкерек перейменовано на Петровград, 1946 р. - Зренянин.

і козаками [Хроніка, 1930, 47]. 22 березня наступного року на святі було оприлюднено два реферати. У першому йшлося про життя Т. Шевченка, у другому - про ставлення радянської влади до творчості Кобзаря. Низку українських і кубанських пісень виконав хор. Між іншим, 31 травня місцеве радіо транслювало пісні «А вже літ із двісті», «Віють вітри», «Гуляв чумак на риночку» та «Ой, там із-за гори» у виконанні українців на окружному зльоті організацій «Сокіл» [Хроніка, 1931, 47-48].

9 квітня 1933 р. після традиційної доповіді про життя, творчість і смерть Т. Шевченка, К. Нестеров декламував «Розриту могилу», С. Третевич - «Холодний Яр», струнний дует у складі Кононенка (скрипка) та Третевича (гітара) виконав низку українських пісень, а М. Мельничук прочитав присутнім цікаву статтю про національного генія, вміщену в сербській газеті «Време». На святі, крім громадівців та їхніх гостей, було багато кубанських і донських козаків [Хроніка, 1933, 10-11]. У 1936 р. свято проходило у власному приміщенні громади, гарно вдекорованому та оздобленому портретом Т. Шевченка. Голова управи громади М. Мельничук виголосив доповідь «Останні роки Тараса Шевченка та виконання перших точок Шевченкового заповіту», вірші поета декламували діти емігрантів та члени громади Горілов, Михайловський, Третевич. Виступили також і представники «Вільного Козацтва», зокрема, отаман станиці Кубанських козаків у В. Бечкереку П. Корешков та його секретар С. Кобазев, «закликаючи до об'єднання визвольних зусиль козаків з українцями» [Хроніка, 1936, 13]. Подібні заходи УГ влаштовувала й у наступні роки.

1937 р. на сторінках тижневика повідомлялося про святкування Шевченківських днів Українською громадою в Суботиці. Тільки-но створена організація спромоглася разом зі своїми прихильниками влаштувати Шевченківський вечір, на якому вірш «До Козачківського» та уривок з поеми «Гайдамаки» Т. Шевченка декламував професор М. Чубинський. Перше Шевченківське свято у місті зібрало чимало людей і лишило по собі гарне враження [Хроніка, 1937, 32].

У Смедереві більше 10 років діяла уенерівська Українська громада «Кобзар» на чолі з П. Чорним, проте паризький «Тризуб» не повідомляв про відзначення нею Шевченківських свят. Ідеї УНР сповідувала і філія белградського товариства «Просвіта» у Новому Саді. На початку 1930-х рр. її очолювали О. Колтоновський, Венгрженовський та О. Жаботинський. У 1932 р. на святі було зачитано реферат, надісланий редактором журналу «Гуртуймося» (Горні Чернощиці, Чехословаччина), ⁵ представником військового міністерства УНР на Балканах В. Филоновичем [Хроніка, 1932, 15]. Наступного року у святі взяли участь не тільки члени філії, а й їхні сім'ї, серби, представники місцевої вільно-козачої станиці на чолі з отаманом П.

⁵ Більш детально про В. Филоновича (1894-1987) дивіться: Власенко В. «Тут повстали нові Карпатські Крути» (до біографії автора спогадів «Березневі дні Карпатської України» Василя Филоновича), Сумський історико-архівний журнал, 2009, ч. VI-VII, с. 141-147.

Недбаєвським та навіть деякі російські емігранти. Найцікавішою точкою програми, за свідченням тижневика, був виступ бандуриста і співака П. Чорного. Кожний його номер викликав гучні оплески присутніх, а звуки бандури місцеве населення вперше почуло лише на святі [Хроніка, 1933, 30]. Зауважимо, що на сторінках тижневика вміщено світлини членів товариства у Новому Саді [Фото, 1930, 17] та управи Української громади в Белграді [Тернистим шляхом, 1938, 8] та.

Паризький «Тризуб» інформував своїх читачів і про культурно-освітнє товариство «Українська Матиця» у Баня Луці, що розпочало свою діяльність 1935 р. Воно ставило перед собою мету сприяти національному вихованню в Югославії тих українців, які в різний час залишили Батьківщину - Західну Україну. У планах товариства - відкриття школи-інтернату для українських учнів середніх шкіл з усієї Югославії, жіночої секції, кооперативу, створення театру імені Тараса Шевченка та будівництво Українського дому. 9 березня 1936 р. Товариство влаштувало академію з нагоди 75-х роковин смерті поета, яка пройшла за традиційним сценарієм. На присутніх захід справив велике враження. Прихильна замітка про нього з'явилася й у місцевій газеті «Врбаске новине» [Хроніка, 1936, 13].

Тижневик приділяв увагу й українським організаціям у Югославії, які мали суперечності з Українськими громадами. Йдеться про Белградське товариство «Просвіта», яке спочатку було філією загребської «Просвіти», а потім перетворилося на центральний орган товариства з відповідними філіями в регіонах. Ця культурно-просвітня організація була більш масовою і різнобарвною за своїм складом, ніж будь-яка громада. В її складі були групи, які відрізнялися між собою рівнем освіти, національної свідомості та поглядами на майбутнє України. Це - українці з Галичини, Наддніпрянщини та так звані «малороси», які не відокремлювали себе від російської еміграції, визнаючи за собою окремішність лише в мовно-культурній сфері. Суперечності між белградськими Громадою та «Просвітою» відбилися й на справі святкування Шевченківських днів. Так, 1931 р. перша організація відзначала захід 14 березня, друга - наступного дня. Матеріально потужніша «Просвіта» влаштувала академію у великій залі університету. Вхід був вільним. Зала ледь умістила всіх бажаючих - близько однієї тисячі осіб. Академію відкрив промовою популярний сербський драматург Б. Нушич⁶. Після виконання шевченківського «Заповіту» було виголошено три доповіді: професора, д-ра О. Єлачича⁷, д-ра Ленарда та голови управи товариства І. Будза, який єдиний зробив це українською мовою. Солідною була й музично-драматична частина академії. Загалом позитивно оцінюючи

6 У тижневику прізвище відомого сербського драматурга, белетриста, академіка САН Браніслава Нушича (1864-1938) помилково вказано як Кушич.

7 Єлачич Олександр Кирилович (1892 - після 1944) - сербський історик. Народився в Києві. Закінчив Київську гімназію, Петроградський університет. Доцент Петроградського та Київського університетів. 1920 р. емігрував до КСХС. Доктор філософії Люблянського університету. Професор університету в Скоп'є. 1944 р. депортований до СРСР. Автор праць з історії Росії й України.

її, автор замітки у «Тризубі», він же член управи Громади В. Андрієвський висловив здивування тим, що організатори академії, «виступаючи з прилюдною маніфестацією, репрезентують нашу музику та спів кантатою «Б'ють пороги» комп. Красутського, коли ми маємо цю кантату комп. Лисенка» [Хроніка, 1930, 28-29].

У відзначенні Шевченківських свят брали участь Українська драматична трупа при белградській «Просвіті», а потім і самостійне Українське художньо-драматичне товариство (УХДТ). У 1930 р. товариство об'єднувало близько 70 майстрів та аматорів сцени. На початку своєї діяльності до складу його управи входили М. Баскевич (голова), Праведников (заступник голови), О. Зіверт (секретар), В. Андрієвський (секретар), Манглер⁸ (режисер), П. Загребельний (диригент), Миколаєнко (адміністратор), Я. Нога, Бакуревич та проф. Петрович (члени) [В.А., 1930, 19]. У березні 1935 р. УХДТ замовило в російській церкві Белграда панахиду по Т. Шевченку. При цьому, як зазначив дописувач тижневика «Тризуб», більшість членів товариства разом з головою управи проігнорували захід [Хроніка, 1930, 19].

Отже, завдяки паризькому тижневику «Тризуб», який поширювався в усіх країнах перебування української еміграції, читачі могли ознайомитися із заходами емігрантських організацій у справі відзначення Шевченківських свят у Югославії, дізнатися про форми їх проведення, сценарії, організаторів та учасників акцій. Інформація, що надходила до редакції тижневика від безпосередніх учасників тих подій, була достовірною. Найбільш інформативною із зазначеного питання була рубрика «Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії», в якій подавалися лише факти з життя товариств. Незважаючи на ідеологічну спрямованість тижневика, опубліковані на його сторінках матеріали є репрезентативними.

Список використаних джерел і літератури

- Бібліографія друкованих робіт Миколи Мушинки пов'язаних з Русинами у Югославії / Уклав Юрко Гривняк, *Нова думка*, Вуковар, 1986, ч.53, с.33-34.
- Бібліографія Руснацях у Югославії 1918-1980* / Марія Чурчич [укладач]. *Бібліографія кніжок, календарох, часописох и новинох на руским язичу*, Нови Сад, 2006, 1015 с.
- Zlodi Z. Rusini/ukrajinci u Hrvatskoj - etape doseljavanja i problem imena. Prilog 2: Selectivna bibliografija, *Матеріали до історії Українців у Боснії*, Т. V, Зібрав і зредагував о. др Роман Мизь, Новий Сад, 2008, стр.19-30.

⁸ Манглер Михайло - актор. З 1892 р. на театральній сцені, у 1900-1918 рр. - керівник Народного театру в Оренбурзі. На еміграції в Югославії. Головний режисер, член управи Українського художньо-драматичного гуртка в Белграді.

- Румянцев О.Є. *Галичина-Боснія-Воєводина: Українські переселенці з Галичини на території югославських народів в 1890-1990 роках*, Київ, 2008, 256 с., Бібліогр.: 244-256.
- Козлитин В.Д. *Русская и украинская миграция в Югославии (1919-1945 гг.)*, Харьков, 1996, 476 с.
- Козлитин В. Українські громадські організації в Югославії (20-30-ті рр. ХХ ст.), *Українська діаспора*, Київ, 1996, ч. 9, с.52-69.
- Власенко В. Українська громада у Белграді у міжвоєнний період (за матеріалами паризького «Тризуба»), *Київська старовина*, 2011, ч.1, с.123-136.
- Мовчан С.П. Українська періодика в Югославії та її роль у формуванні національної свідомості і консолідації українців у 1919-1941 рр., *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики / Львівська наук. б-ка ім. В. Стефаника*, Львів, 1996-1997, вип. III-IV, с.226-238.
- Румянцев О. «Руски новини» та «Рідне слово» - дзеркала двох українських громад Югославії в період між двома світовими війнами, *Наукові записки Національного ун-ту «Острозька академія». Зб. наук. пр. Сер.: Історичні науки*, Острог, 2008, с.448-460.
- Литвин М. Галицька періодика міжвоєнного періоду про еміграцію в Югославії, *Нова думка*, Вуковар, 1991, ч.87, с.21-23.
- Мацяк Є. Українці в Хорватії, *Організація українських націоналістів. 1929–1954*, [Б.м.], 1955, с.393-404.
- Українці Хорватії. Матеріали і документи*, Загреб, 2002, кн. 1, 233 с.
- Матеріали до історії Українців у Боснії*, XV, Зібрав і зредагував о. др Роман Мизь, Новий Сад, 2008, 259 с.
- Кулеба Є. *100 років «Просвіті». З нагоди відзначення 100-річчя від дня заснування товариства «Просвіта» у Боснії*, Кула, 2007, 46 с.
- Роговий В.М. Підтримка українських студентів у Хорватії, *Історія науки і біографістика: електронне наукове фахове видання*, Київ, 2009, ч.2. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/INB/2009-2/09_rogovyj.pdf
- Осадчук С.С. Внесок українців-емігрантів в Югославії у розвиток юридичної науки, *Університетські наукові записки / Хмельницький ун-т управління та права*, Хмельницький, 2005, ч.1-2, с.43-49.
- Беломиграція у Југославији 1918-1941 / Приредили др Т. Миленковић, дрМ. Павловић*, Београд, 2006, т.1, с.451-463.
- Хроніка. З життя української еміграції. На Балкані. Українці в Сербії, *Тризуб*, 1926, ч.23, с.30.
- Hrvatskog državní arhív (Хорватський державний архів, далі - ХДА), ф.0141, од. зб. 1353, інв. №3399, арк.17, 25.
- ХДА, ф. 0141, од. зб. 1353, інв. № 3399, арк. 43-49; HDA PD 4786.
- Narodni arhív (Національний архів Чеської Республіки - далі НАЧР), ф. «Український музей у Празі», інв. №964/3, арк.1-2.

- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. Свято Шевченка у Білгороді, *Тризуб*, 1930, ч.24-25, с.46-47.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. В[асиль]. А[ндрієвський]. Шевченкові дні у Білгороді, *Тризуб*, 1931, ч.14, с.27-29.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. Шевченківське свято у Білгороді, *Тризуб*, 1932, ч.18-19, с.43.
- НАЧР, ф. «Український музей у Празі», інв. №964/1, арк.1-2
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. Шевченківський вечір у Білгороді, *Тризуб*, 1933, ч.16-17, с.29-30.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. Шевченківський вечір у Білгороді, *Тризуб*, 1934, ч.13-14, с.43.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. З життя білгородської Громади, *Тризуб*, 1937, ч.15, с.31.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. Мовчазне Шевченківське свято, *Тризуб*, 1939, ч.16, с.29.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. З життя Української Громади у Великім Бечкереку, *Тризуб*, 1930, ч.24-25, с.47.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. Свій. З життя Укр. Громади у Великім Бечкереку, *Тризуб*, 1931, ч.25, с.31-32.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. Шевченківське свято в м. Великий Бечкерек, *Тризуб*, 1933, ч.18, с.10-11.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. С. Шевченкове свято в Петровграді, *Тризуб*, 1936, ч.18, с.13.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. Шевченкове свято в Суботиці, *Тризуб*, 1937, ч.15, с.32.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. Шевченківське свято в Новому Саді, *Тризуб*, 1932, ч.17, с.15.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. Б[орис]. М[артос]. Шевченківське свято в Новому Саді, *Тризуб*, 1933, ч.16-17, с.30. *Тризуб*, 1930, ч.16-17, с.17.
- Ан[дрієвський] В. Тернистим шляхом (Десять років Української Громади в Білгороді), *Тризуб*, 1938, ч.46, с.7-9.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. Шевченківське свято в Баня Лука, *Тризуб*, 1936, ч.13, с.13.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. В.А. Шевченкові дні у Білгороді *Тризуб*, 1931, ч.14, с.27-29.
- В.А. Українська театральна справа у Білгороді (Лист із Югославії), *Тризуб*, 1930, ч.43, с.19-20.
- Хроніка. З життя української еміграції. В Югославії. В.А. Панахида за Т. Шевченка в Білгороді, *Тризуб*, 1935, ч.14, с.13.

ВЛАСЕНКО ВАЛЕРИЙ

**ШЕВЧЕНКОВСКИЕ ПРАЗДНИКИ МЕЖВОЕННОЙ УКРАИНСКОЙ
ЭМИГРАЦИИ В ЮГОСЛАВИИ
(по материалам парижского еженедельника «Тризуб»)**

Резюме

Данная работа посвящена так называемым Шевченковским дням (праздникам), которые украинская эмиграция в Югославии в период между двумя мировыми войнами отмечала ежегодно в феврале-марте. Празднования были приурочены к дням рождения и смерти украинского поэта, художника, мыслителя Тараса Григорьевича Шевченко. Указанная проблема не была предметом специальных исследований как в Украине, так и балканских странах. Шевченковские праздники в Югославии показаны через призму наиболее распространенного среди украинской эмиграции в странах Европы общественно-политического и литературно-художественного еженедельника «Тризуб», который выходил в 1925-1940 гг. в Париже.

Акцентируется внимание на мероприятиях украинских обществ (громад) в Белграде, Большом Бечкереке, Субботице, «Украинской матицы» в Баня Луке, товарищества «Просвита» в Белграде и его филиала в Новом Саде, а также белградского Украинского художественно-драматического общества по организации празднеств. Описаны формы и сценарии Шевченковских дней, названы их организаторы и участники, показаны совместные действия украинских эмигрантов и кубанских казаков в данных мероприятиях.

Ключевые слова: академия, еженедельник «Тризуб», товарищество «Просвита», Украинское общество, украинская эмиграция, Шевченковский праздник, Югославия.